

Šolski center Postojna – 70. Urednice: Alenka Gerželj, Vlasta Milavec, Mirjam Radivojevič, Sonja Škrlj Počkaj. Postojna: Šolski center, 2015, 117 str.

Razvoj šolstva je bil na Primorskem in s tem tudi v Postojni¹ v primerjavi z ostalim slovenskim prostorom že po končani veliki vojni specifičen. Italijanske oblasti so, čeprav so novembra 1918 vse vasi na Pivškem prelepile z razglasom,² ki je Slovencem tako slovesno obljubljal: »Italija, velika država svobode, vam da iste državljanske pravice kakor vsem drugim svojim državljanom, vam da šole v vašem jeziku, več kakor vam jih je dala Avstrija«, pa so okupacijske oblasti postopoma začele ukinjati naše šole, na tistih pa, ki so z delom smele nadaljevati, je italijanščina v škodo slovenščine in drugih učnih predmetov postala obvezni učni predmet. Usodni udarec je slovenskim šolam prinesla t. i. Gentilejeva šolska reforma. Italijanščina je v šolskem letu 1923/24 postala učni jezik³ v prvem razredu in nato v naslednjih šolskih letih postopoma v vseh razredih. Italijani so v novih pokrajinah uvedli tudi spremembe na področju višjih oblik šolstva. Že omenjena reforma je namreč ukinjala meščanske šole (ta je v Postojni delovala od leta 1906) in jih nadomestila z dopolnilnimi šolami (*scuola complementare*) ali z nadaljevalnimi tečaji (*corsi integrativi*). Četrty člen odloka⁴ je določal, da se bo od šolskega leta 1927/28 pouk tudi na srednjih šolah in učiteljskih »vršil v italijanskem jeziku.« Posledice teh odločitev (ob mnogih drugih) so bile za Primorsko usodne. Zardi uvedbe italijanske šole je bilo na Primorskem prizadetih več kot dvajset generacij šoloobveznih otrok, ki niso uspeli pridobiti ustrezne izobrazbe niti v italijanskem in še manj v maternem, slovenskem jeziku. Ta veliki intelektualni manko je po drugi svetovni vojni kot slaba popotnica spremljal večino tistih, ki so jih zadele določbe nesrečnih italijanskih reform in so, brez ustreznega predznanja, po vojni začeli praktično znova. In to je bil tudi čas, v katerem se je rodila Gimnazija Postojna.

Sedemdeseto obletnico delovanja so (tako kot vse ostale okrogle obletnice doslej) na šoli slovesno obeležili z več dogodki skozi celotno šolsko leto 2015/16.⁵ Kot ob podobnih obletnicah so tudi pri načrtovanju in organizaciji lanskoletne moči združili profesorji in dijaki. Prva v nizu dogodkov, Dan odprtih vrat in brezplačne delavnice »Pokaži jezik!«, sta se zgodila 17. novembra 2015. Dopoldan so dijaki na tržnici pred Poslovno-trgovskim centrom Primorka z vsemi zainteresiranimi delili svoje znanje

1 Več o tem gl. v: A. Čuk, Pivška dolina v letih 1918–1928. *Postojna. Upravno in administrativno središče*. Postojna, Galerija 2; Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2009, str. 117–156.

2 V imenu italijanske vlade ga je podpisal general Petitti di Roretto.

3 *Slovenski narod* je 6. oktobra 1923 v prispevku V Postojni zapisal: Prišli so v šole novi, italijanski učitelji, ki bodo blagrovati slovenske otroke s poukom v italijanskem jeziku, katerega otroci ne razumejo. V šolah ... bodo le italijanščino vcepali otrokom v glavo.«

4 27. decembra 1923 ga je objavila *Gazzetta Ufficiale*.

5 Prispevek je žal pripravljen z enoletno zamudo.

tujih jezikov, v popoldanskem času pa so obiskovalcem na šoli predstavili različne programe in številne obšolske dejavnosti. Okrogli jubilej so 27. novembra 2015 slovesno obeležili z osrednjo prireditvijo v Kulturnem domu Postojna. Skozi vse šolsko leto so na šoli potekale še pogovorne oddaje z nekdanjimi dijaki, ki so se po zaključnem šolanju izkazali na različnih področjih, vsebina oddaj pa se je navezovala tudi na promocijo različnih poklicev. Ob obletnici so na šoli izdali še zbornik, peti zapored, ki nadaljuje tradicijo predhodnih in oživlja spomine tistih, ki so bili del šole zadnjih deset let; avtorji besedil so izpostavili še pomembne dosežke in dogodke in zapisali, kje vidi šola izzive in priložnosti za prihodnost.

Šola je od ustanovitve leta 1945 kar petkrat spremenila svoje ime, »vedno pa ostala svetel kamenček v mozaiku spominov vseh njenih dijakov in učiteljev«.

»Imeti svojo zgodovino, svoj izvor, je imeti svojo prihodnost ...«,

je v priložnostnem zborniku jasnega naslova *Šolski center Postojna, 70* (ŠCP) zapisala direktorica in ravnateljica centra Helena Posega Dolenc. In postojnska gimnazija ima še kako bogato zgodovino. Pisati se je začela 5. novembra 1945. Takrat je v prvi razred tedaj še osemletne gimnazije vstopilo kar 189 nadobudnih dijakov, 85 dečkov in 104 deklice. Naval prvošolcev je bil tako velik, da so odprli kar pet prvih oddelkov. Do 15. novembra je stekel pouk še v ostalih razredih. Priprave za odprtje gimnazije pa so stekle kar nekaj mesecev prej. Druga svetovna vojna tudi Postojni ni prizanesla; med številnimi bombardiranjmi je bilo v zadnjem vojnem letu poškodovanih precej stavb, med javnimi poslopji tudi obe šolski, stavba današnje Osnovne šole M. Vilharja in nekdanja meščanska šola. Mestni ljudski odbor je poprijel za delo in uspel stavbo meščanske šole, kjer je svoje prve prostore dobila gimnazija, zasilno popraviti in prebeliti. Že v prvih juljskih dneh 1945. leta so v Slavini organizirali dvomesečni tečaj za primorske profesorske kandidate in kandidatkinje z namenom, da jim olajšajo prihodnje delo na srednjih šolah. Udeležilo se ga je 17 posameznikov, prišli so iz Trsta, Nabrežine, Čezarjev, Tolmina in drugih krajev, kar šest udeležencev pa je jeseni nastopilo svojo prvo službo prav v Postojni. Sredi septembra so bili organizirani tudi sprejemni izpiti za bodoče dijake, katerih znanje je bilo zaradi dolgoletne italijanske okupacije in obiskovanja italijanske osnovne šole ter morda še medvojne partizanske šole močno okrnjeno. Odsek za prosveto Poverjenišva pokrajinskega narodno-osvobodilnega odbora za Slovensko primorje v Ajdovščini je 28. septembra z Uredbo o ustanovitvi srednjih šol poleg nižjih srednjih šol (npr. v Tolminu, Koprju, Ajdovščini ...) ustanovil tudi popolno srednjo šolo z vzporednicami klasične gimnazije v Postojni, 3. novembra pa je bila s posebno prireditvijo gimnazija tudi slavnostno odprta. Pouk je stekel v izjemno težkih razmerah; primanjkovalo je praktično vsega. Ker ni bilo dovolj učiteljev, so pouk izvajali v skrčenem obsegu, proti koncu šolskega leta pa je bil ta zaradi nenehnih premestitev učiteljev še bolj okrnjen. Novembra je bilo na šoli dvanajst učnih moči, tem se je kasneje pridružilo še enajst učiteljev. V začetku je bila šola celo brez administrativnih moči in knjižničarja.

Decembra so od 3. razreda dalje kot neobvezen predmet uvedli ruski jezik, ki je januarja naslednje leto postal obvezen, takrat pa je neobvezen predmet postal verouk (na seznamu obveznih predmetov je bil od začetka šolskega leta 1945/46). Manjkalo je učbenikov; nekaj so jih dobili iz Ajdovščine, nekaj iz knjižnic meščanske šole in obeh italijanskih zavodov, ki sta med svetovnjima vojnima delovala v Postojni, nekaj jih je prispevalo Ministrstvo za prosveto iz Ljubljane, nekaj so jih uspeli kupiti sami. Zaradi nezadovoljivega uspeha v prvem polletju so na pobudo staršev učitelji pripravili nekaj skript (posredovali so jih tudi dru-



gim primorskim šolam), dijakom pa so razdelili tudi na ciklostil razmnožene zapiske predelane snovi. Primanjkovalo je šolskega inventarja, razredi so bili brez tabel, brez učil, manjkalo je celo stolov. Starost dijakov je bila za današnji čas neobičajna, k čemur so prispevale vojne razmere. Normalna starost prvošolca je bila takrat 11 do 12 let, nekateri od sošolcev pa so bili že polnoletni. Še starejše dijake najdemo v višjih razredih, kjer so nekateri šteli že krepko preko dvajset let. Takšno je bilo stanje v prvem letu, kasneje se je ta razlika manjšala in sčasoma normalizirala. Gimnazijo so obiskovali dijaki iz kar 65 različnih krajev takratnega postojnskega okraja (današnji občini Postojna in Pivka ter Senožeče z okoliškimi vasi), okraja Hrpelje–Kozina, nekaj pa tudi z ostale Primorske. Zato je bilo za nekatere treba urediti tudi namestitev v dijaških domovih. Za ta namen so vsaj zasilno usposobili prostore v nekdanjem fašističnem domu (danes knjižnica), *avviamentu* (triletna nižja italijanska šola, danes Glasbena šola Postojna), in stavbah INCIS-a. V domski oskrbi je bilo povprečno 50 do 60 dečkov ter 70 do 80 deklic, več kot četrtina jih je bili oproščenih oskrbnine. Vojna leta, nezadostna prehrana, pomanjkanje zdravil in grozote, ki so jim bili priča, so vplivale tudi na zdravstveno stanje dijakov. Zdravnik, ki je skrbel zanje, je zabeležil mnoge akutne bolezni dihal, težave z žlezo ščitnico, slabo oskrbovane pa so imeli tudi zobe. Za dijake, ki so dnevno prihajali v Postojno, je bil 23. novembra iz Divače do Postojne uveden dijaški vlak, ki je imel zaradi porušenega železniškega mosta v Prestranku izreden postanek celo pri Selcah in v Matenji vasi.⁶

Andrej Miklavčič, rojen je bil v Studenem (1932), sedaj pa že več deset let živi v Ljubljani, je danes čil, častitljiv gospod, pred enainsedemdesetimi leti pa se je kot

⁶ Povzeto po *Gimnazija Postojna–Kronika*. Original hrani Šolski center Postojna, fotokopijo pa Notranjski muzej Postojna.

trinajstleten fantič, skupaj s še mnogimi fanti in dekleti iz *Pudgure* (Studeno, Gorenje, Predjama, Bukovje in Belsko) ob podpori staršev odločil za nadaljnje izobraževanje na postojnski gimnaziji. Njegovo ime najdemo tudi na častnem mestu v brošuri *Šolstvo postojnskega okraja v prvem letu svobode*,⁷ saj je v 1. a razredu prof. Mile Brabec zapisan kot odličnjak. V pogovoru⁸ z avtorico prispevka se je tistih časov takole spominjal: »Na sprejemne izpite smo se mesec dni intenzivno pripravljali na tečaju v Belskem, v nekdanji osnovni šoli. Dela smo se lotili skrajno resno; iz Gorenj so se v tečaj vpisali le dečki, iz Bukovja in Predjame pa le deklice. *Pudgurski* mladini so se tako odprle nove možnosti v življenju.« Spomnil je tudi na t. i. tečajnike, nekdanje mlade partizane, tedaj pa že odrasle dijake, ki so jim zaradi starosti omogočili poseben način šolanja. V enem šolskem letu so namreč lahko zaključili dva letnika gimnazije. Med dogodki, ki so se mu kot otroku najbolj vtisnili v spomin, je izpostavil številne manifestacije in prireditve, ki se jih je šola udeleževala; tako na primer tudi tiste 1. maja 1946 v Trstu, ki je za štirinajstletnika gotovo pomenila pravo avanturo. Tudi postojnska šolska mladina se je namreč udeležila zleta na tamkajšnjem stadionu. Celo pomlad so se pripravljali na zlet, v Divači pa so jim ameriški vojaki ukazali, naj zapustijo vlak, in jim prepovedali nadaljnjo pot v Trst. Niso se dali, čez drn in strn so jo ubrali mimo Sežane, ilegalno prestopili mejo in še pravočasno prišli v Trst, domov pa so se vrnili šele naslednji dan.

Različna poimenovanja in selitve

Leta 1947 se je gimnazija preselila v nekdanjo ljudsko šolo na Trgu padlih borcev; »stari gimnaziji«, kot jo še vedno imenujemo mnogi nekdanji dijaki, so 1967 prizidali trakt z učilnicami in laboratoriji, večnamensko dvorano in drugimi prostori. Z ukinitvijo nižje gimnazije je v š. l. 1958/59 gimnazija postala štiriletna šola, leta 1975 pa so izobraževalni program nadgradili z ekonomskimi oddelki. V začetku osemdesetih let se je z uvedbo usmerjenega izobraževanja spremenilo ime šole, postala je Srednja naravoslovno-matematična in kovinarsko-strojna šola (v naslednjih desetletjih se je preimenovala še trikrat), uvedli so nove programe ter se leta 1982 preselili v nove prostore na Kremenci. Leta 1984 je šolanje z maturo zaključila zadnja generacija dijakov; gimnazijo so uvedli spet leta 1990, matura pa je 1995 postala eksterni izpit. Leta 2002 se je šola preimenovala v Šolski center Postojna, dve leti pozneje pa so dotedanjim srednješolskim programom gimnazije, ekonomske in kovinarske šole v Postojni priključili še višješolski program, v Ilirski Bistrici pa odprli dislocirane oddelke gimnazije.

Jubilejno šolsko leto 2015/2016 in zbornik

Na centru je bilo v jubilejnem šolskem letu zaposlenih 86 profesorjev. Svoje znanje so delili s kar 796 dijaki; pripravljajo jih na nadaljnje šolanje, a tudi na življenje. Lani se je na centru v 35 oddelkih šolalo 285 deklet in 511 fantov, 624 v Postojni

7 Postojna, Tiskarna M. Šeber, 1946.

8 16. oktobra 2015.

in 172 v Ilirski Bistrici. Od tega je bilo v 17 oddelkih 408 gimnazijcev. Jubilejni zbornik⁹ so uredile prof. slovenskega jezika Alenka Gerželj, Vlasta Milavec in Mirjam Radivojevič ter prof. zgodovine Sonja Škrlič Počkaj. Direktorica in ravnateljica Helena Posega Dolenc je v nagovoru poudarila, »da šola gradi na kakovosti, dobrih medsebojnih odnosih, zaupanju in spoštovanju.« V prihodnje naj bi se šola – predvsem zaradi negativnih demografskih trendov v zadnjem desetletju, velike izbirnosti na področju srednješolskih izobraževalnih programov in zaostrenih gospodarskih razmer, »ki se zrcalijo tudi na delovanju in financiranju šolskega sistema« – še tesneje povezala z lokalnim gospodarstvom in s trgom dela. Tako bodo lahko dijakom zagotovili znanja in veščine, ki jim bodo omogočale zaposljivost. Splošno izobraževanje pa mora temeljiti na kakovostnem znanju, ki bo za dijake dobra popotnica pri nadaljnjem študiju. Sedemdesetletno strnjeno zgodovino Gimnazije Postojna ter razvoj mlajših enot ŠCP, ekonomske in strojne šole, dislocirane enote Gimnazija Ilirska Bistrica ter programa tehnik računalništva v isti enoti, v nadaljevanju predstavljajo vodje posameznih enot. Sledijo krajši sestavki o splošni in poklicni maturi s seznamoma zlatih maturantov (teh je bilo v zadnjem desetletju kar 54) ter šolski svetovalni službi in šolski knjižnici. Pred nekaj leti posodobljeni učni načrti za gimnazije so poleg tradicionalnih oblik vpeljali tudi nove oblike dela, na primer projektne in tehniške dneve, seminarske naloge ali timsko poučevanje. Del programa so še obvezne izbirne vsebine, kot so ekskurzije v tujino, šole v naravi, športni in drugi dnevi, posvečeni določnim dejavnostim, ter interesne dejavnosti. Začetki vključevanja dijakov in učiteljev centra v mednarodne projekte sežejo v leto 2007. Na šoli se namreč zavedajo, »da je nenehno izpopolnjevanje znanj in odkrivanje novih učnih poti eden izmed elementov uspešnega poučevanja.« O vsem naštetem teče beseda v nadaljevanju zbornika. Sledi poglavje »Ustvarjamo«, v katerem se predstavljajo na šoli delujoči krožki (novinarski – ta skrbi za izdajo šolskega časopisa *Špice*, dramski, likovni, naravoslovni, krožek mladi in denar ...). Literarni vložek z izbrano poezijo in odlomki iz esejev dijakov ustvarja predah pred seznamom dosežkov in priznanj dijakov. Vsebinski del zbornika sklence predstavitev športnih aktivnosti dijakov, ki odmevne rezultate dosegajo tudi na tem področju. Pred predstavitev Višje strokovne šole, ki v okviru ŠCP deluje od študijskega leta 2003/04 (na str. 85–113), najdemo še sestavek direktorice in ravnateljice ŠCP Helene Posega Dolenc o investicijskih vlaganjih v zadnjem desetletju ter za takšen zbornik kar obvezne priloge, sezname zaposlenih, maturantov splošne in poklicne mature ter seznam dijakov, ki so opravljali zaključni izpit.

Alenka Čuk

9 Doslej so izšli še: *Gimnazija Postojna 1945–1975*, Postojna, Delovna skupnost Gimnazije, 1975; *40 let Srednje šole v Postojni*, Postojna, Srednja tehniška in naravoslovna šola, 1985; *Zbornik ob 50-letnici srednje šole v Postojni*, Postojna, Srednja šola, 1995; *Zbornik ob 60-letnici srednje šole v Postojni*, Postojna, Šolski center, 2005.